

ЛЕКЦІЯ № 3

Виховання і освіта в Античному світі

План:

1. Виховання дітей в архаїчній Греції IX-VII ст.до н.е. (Гомер “Іліада”, “Одісея”).
2. Спартанська і афінська система освіти.
3. Зародження елементів педагогічної теорії в Давній Греції (Геракліт, Демокрит, Сократ, Платон, Аристотель).
4. Просвіта в епоху Еллінізму (III-I ст.до н.е.). Північне Причорномор'я.
5. Виховання освіта і педагогічна думка в Стародавньому Римі (методологічні положення Квінтіліана) (самостійно).
6. Зародження християнської системи виховання (Августин Аврелій Блажений, Флавій Касіодор) (самостійно).

Література:

1. История педагогики. Ч. 1 /Под ред. А.И. Пискунова, 1998. - С.52-94.
2. Хрестоматія з історії зарубіжної педагогіки. - С.10-46.
3. Хрестоматія по истории педагогики, т.1., /Под ред. Сवादковского. - С.9-61.
4. П.Соколов "Історія педагогічних систем", С.Петербург, 1913. - С.4-76.
5. П.С.Таранів "Антологія мудрості.120 філософів".- т.1, 1997. - С.173-204, 213-249, 264-280.
6. Сократ. Платон. Аристотель. Сенека: Біогр. нариси, 1998. - 416 с.

Подальший розвиток школи здійснювався на наступному етапі історичного розвитку – в епоху Античності.

Межі Античного світу: від 3 тис. років до н.е. до 5 ст. н.е.

Складове письмо (острів Крит) поширилось у середині 2 ст. до н.е. Ним володіли жреці у царських палацах, багаті городяни. У письмі були всі ознаки переходу до алфавітного письма.

Правила писемності:

- - напрямок письма зліва направо;
- - напрямок строчок зверху вниз;
- - виділення великих літер і червоного рядка.

- Культурний розвиток у Давній Греції і на Криті затримало вторгнення з Балкан дорійських племен. Виховання і навчання описане в гомерівських поемах "Іліада" і "Одісея".

Шкільних форм навчання не було, але увага до виховання дітей була високою.

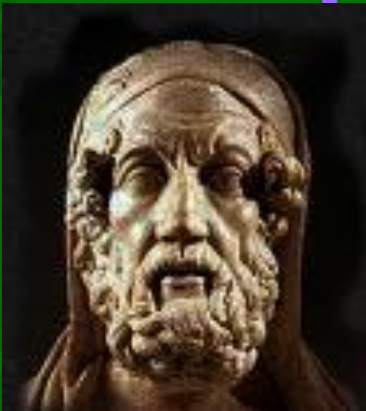
Досконала людина – особистість освічена, розвинена фізично і морально.

Освітня мета : "Так, я тебе всьому навчу, щоб був ти в речах вітія і творець справ знаменитий".

Герої Гомера володіють усною образною мовою, знають міфи, діяння богів, історію роду, грають на музичних інструментах, володіють зброєю.

Кінцева мета виховання за Гомером: досягти слави, перевершити свого батька: "Нехай про нього скажуть, бачучи як він іде з бою: він і батька перевершує" – говорить Гектор про свого сина.

- Підліткам прищеплювалось бути кращими серед однолітків.

На межі VIII – VII ст. н.е.
традиційне давньогрецьке виховання
знайшло відображення в поемі
Гесіода "Труди і дні". Тут викладені
правила життєвої мудрості. Тим
самим Гесіод поклав початок
дидактичної поезії.

Давня Греція – країна, що
поєднувала безліч рабовласницьких
міст – полісів.

В історії Греції особливе місце
мали два поліси – м. Афіни (Аттіка) і
м. Спарта (Лаконія). У кожному з
них склалася своя система
виховання.

Особливості спартанського виховання.

- Виникло на початку IX ст. до н. е. в результаті вторгнення племенних угруповань дорян, на територію Лаконії, що заволоділи землею і поневолили місцевих жителів.
- Контроль держави над вихованням починався з перших днів життя дитини. Новонароджених оглядали старійшини "філи" в особливому місці "лесхе". І тільки здорові діти поверталися до рук батьків. Хворобливих, на думку Плутарха, кидали в Тайгетську прірву.

- Плутарх відзначив переваги годувальниць із Лаконії. Вони "... *не цілували дітей, давали повну волю їх членам і всьому тілу взагалі, привчали їх не їсти багато, не бути розбірливими в їжі, не боятися темряви або не лякатися, коли залишалися на самоті, не вередувати, не плакати*".
- До 7 років діти виховувались у родині. Потім, держава брала виховання під свій контроль.
- У 7 років дітей забирали від батьків і розселяли у особливі дитячі державні гуртожитки — *агелли*, де вони перебували до 18 років. Виховання в агеллах здійснювали *педономи*, люди, які були спеціально виділені державою.

"Вони їли й пили разом і привчалися грати, проводити час один з одним... Читанню і письму вони вчилися за необхідністю, решта їх виховання переслідувало одну мету: беззаперечна покора, витривалість та наука перемагати.

З роками їх виховання ставало все суворіше : їх наголо стригли, привчали ходити босоніж, грати разом, звичайно без одягу. На 13 році життя вони знімали з себе сорочку і одержували на рік по одному плащу. Їхня шкіра була грубою. Вони не приймали теплих ванн і ніколи не мастились, тільки кілька днів на рік вони дозволяли собі цю розкіш. Спали вони разом по "ілам" відділенням, і "агеллам" на ліжках, зроблених з очерету, який збирали на берегах Єврата, зриваючи його без допомоги ножа (руками)".

Питання виховання молоді було справою всієї держави.

Старці приділяли процесу виховання багато часу і уваги. До їхніх обов'язків належали наступні:

- ходити до школи для гімнастичних вправ;
- дивитися, якщо діти й підлітки билися або сміялися один над іншим їх карали, виносили догану;
- вважали себе батьками , учителями та наставниками молодих людей.

Спартіатів навчали лаконічної мови (уміння чітко і коротко відповідати).

Від 7 до 14 років важливою формою суспільного контролю над вихованням були щорічні публічні випробування "агони".

Поряд з гімнастичними і музичними змаганнями біля вівтаря Артеміди Ортії, які включали публічне побиття.

На цьому закінчувався перший період життя.

Письменники II ст. н.е. Лукіан і Павсаній пишуть: "... не смійся, якщо побачиш, як спартанських юнаків бичують перед вівтарями і обливаються кров'ю вони, а матері і батьки стоять тут же і не жаліють їх, а погрожують їм, якщо вони не витримують ударів, і благають їх довше терпіти біль і зберігати самовладання. Багато померли в цьому стані, не бажаючи за життя здатися на очах у своїх домашніх або показати, що вони ослабшали, – ти побачиш статуї поставлені на їх честь за кошти держави.

Отже, коли ти побачиш усе це, не думай, що юнаки божеволіють, і не говори, що вони терплять муки без усякої потреби, за велінням тирана або під тиском ворогів. .. Ти зрозумієш, я думаю, і сам, що, потрапивши в полон, такий юнак не видасть таємниць Батьківщини, навіть якщо вороги будуть катувати його. Він з глузуванням буде переносити удари бича, змагаючись з тим, хто б'є його, хто з них перший втомиться".

Від 14 до 15 років – проміжний рік. Рік випробувань (*кріптії*). Нічні облави, винищування непокірних рабів. Пробний рік завершувався зарахуванням в *ейрени* (помічники керівника виховної роботи).

Після 21 року ейрени зараховувалися до війська.

Вікова періодизація

- неповнолітні (до 30 років);
- мужі (від 30 до 60 років);
- старці (після 60 років).

Спартанське виховний прийом. Добування їжі для свого стола шляхом розкрадань. Таким було виховання юнаків спартіатів.

Виховання жінок

Ксенофонт писав: "Дівчата повинні були бігати для зміцнення тіла, боротися, кидати диск, кидати списа, щоб майбутні діти їх були міцними. Діючі статuti забороняли їм пестити себе, вести зніжений спосіб життя".

Вони мали право глузувати з будь-кого, користуючись його помилкою. Жінки охороняли місто, коли чоловіки воювали, тримали в покорі рабів.

Особливості Афінської системи виховання

Виховання і школа в Афінах має багато відмінних рис від системи виховання в Спарті. V ст. до н.е. – рабовласницькі держави досягли найбільшого розквіту в області філософії, культури, літератури, педагогіки.

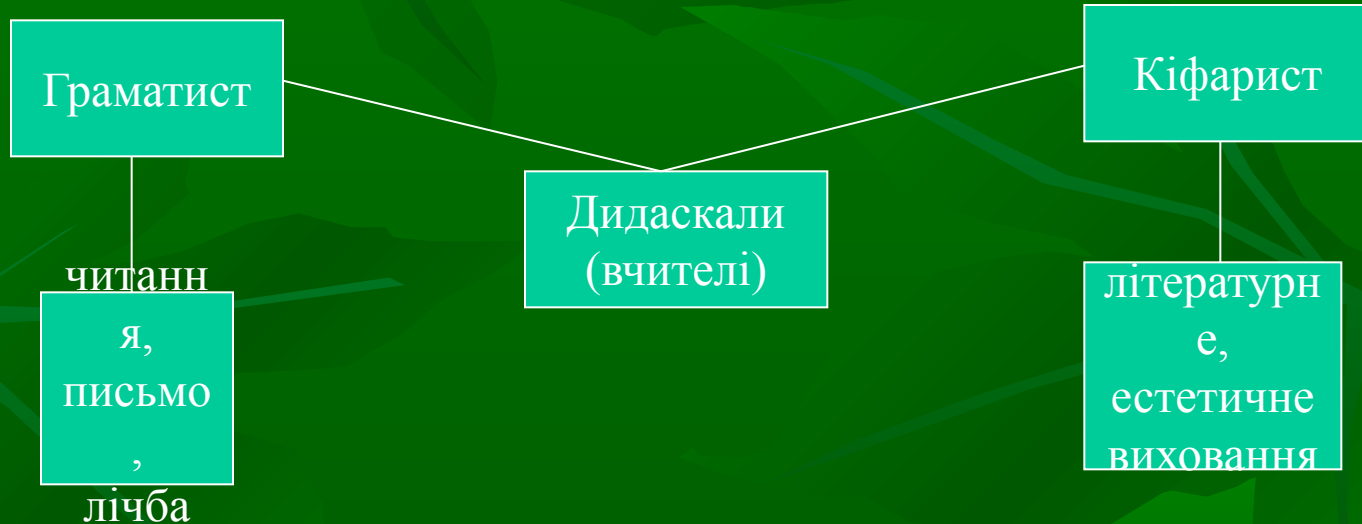
Система виховання

До 7 років – у родині (годувальниці з Лаконії розвивали фізично і розумово, читали казки, грали, водили на урочистості).

Флейта – улюблений інструмент.

З 7 років хлопчики навчалися в мусяичних школах.

Мусяичні школи

З 13-14 років (палестра) фізичні вправи, п'ятиборство, біг, боротьба, плавання ... (*педотриб*).

Шановані громадяни вели з учнями бесіди на політичні, моральні теми. Багаті рабовласники Афін віддавали своїх дітей у *гімнасії* (Вивчали: філософію, літературу, управління державою).

Академія, лікей, кіносарг – у гаях за межами міста. В Афінах (V-IV ст. до н.е.) приватні школи відкривали вчителі мудрості – *софісти* (логіка, красномовство). Учителі мудрості (софісти) професійно займалися вихованням.

- 18 років (*ефебія*) спортивне виховання, фізична підготовка.

Таке різноманітне виховання було доступне лише аристократам.

Демос – освіта закінчувалася в палестрі.

Раби – не одержували систематичної освіти в школах.

1. У чому відмінність у вихованні жінок Спарти?
2. Сформулюйте мету виховання в педагогіці Давніх Афін. (гармонійний розвиток особистості: моральне, естетичне, розумове, фізичне виховання).
3. У чому відмінність із вихованням у Спарті? У чому подібність? (аристократичний напрямок).
4. Чим зумовлена подібність і відмінність? (Подібність: а). Класовий характер; б). Закономірності розвитку держави; Відмінність: географічне положення).

Педагогіка в цей період часу розвивалася як частина філософії і займала важливе місце у вченнях Геракліта, Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля.

Демокрит

"Перший енциклопедичний розум серед греків".

К.Маркс

"Найбільш яскравий представник матеріалізму стародавності".

В.І. Ленін

Математик, фізик, анатом, медик, історик і т.д. Написав 70 творів, які, на жаль, не збереглися. Творець атомістичної теорії. Її сутність – все живе складається з дрібних частинок (атомів).

Відкидав безсмертя душі, підривав підвалини релігійних уявлень.

Дав розгорнуту теорію пізнання: розрізняючи чуттєве і розумове пізнання, чуттєвий досвід – початок пізнання.

Демокрит вважав, що розвиток особистості залежить від природи і виховання. *"Ні мистецтво, ні мудрість не можуть бути досягнуті, якщо ним не вчитися"*.

Природа дитини – мікрокосмос. *"Природа і виховання подібні. А саме виховання перебудовує людину і, переутворюючи, створює (їй) іншу природу"*.

"Виховання є прикраса в щасті і притулок у нещасті".

"Гарними стають люди більше від поваги, ніж від природи".

"Іноді молодим людям властивий розум, а старцям нерозсудливість, тому що розуму вчить не час, а належне виховання і природа".

Велике значення Демокрит надавав середовищу, прикладу дорослих.

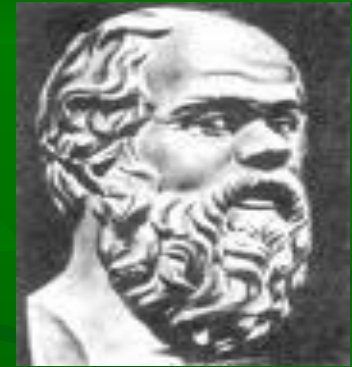
"Постійне спілкування з дурними, розвиває дурні задатки".

"Розсудливість батька є найдієвіше наставлення для дітей".

Одним із перших висунув питання про принцип природовідповідності, підкреслив роль трудової діяльності.

Сократ

(469-399 р. до н.е.)

Сократ – син скульптора, був скульптором. (*I частина діалогу: порівнював з дією проносного, особливо розум і душу, II частина – майєвтика* (повивальне мистецтво)- вміння самотійно приходити до істини).

Брав участь у воєнних діях проти пелопонесців. Подальше життя протікало на площі міста.

Просвітницька діяльність – індивідуалістичний характер.

Особисте моральне вдосконалювання.

Сократ – засновник учення про добру природу.

У педагогічній системі Сократа вчення про здібності відіграє чималу роль.
"Пізнай самого себе".

Головне завдання вчительської діяльності:
"викликати до життя кращі таємні сили душі"
(друге народження).

Ця діяльність була дорожче життя. У хвилину смертельної небезпеки він свідомо обрав останній вихід. Афінські судді обвинуватили його в тому, що він не шанував богів, визнаних містом.

- *"Навіть, якщо Ви мене тепер відпустите... і при цьому скажете: Сократ, ми, ... відпускаємо тебе , однак за умови, що ти більше не проводитимеш часу у цьому дослідженні і не займатимешся філософією, якщо ж надалі будеш викритий в цій справі, то помреш", якби ви відпустили мене на цій умові, я сказав би вам: я вас, афіняни люблю й обожнюю, але коритися буду більше богам, ніж вам, і доки дихаю і маю сили, не перестану займатись філософією. Афіняни, ... відпустіть мене, або не відпускайте – робити інакше, ніж я роблю, я не буду, навіть якби мені довелося померти десять разів".*

Сократ і його учні Евклід-математик, Платон та інші відмовлялися від волі батьків, колишнього устрою життя.

Таким чином, Сократ у своїй філософії виходив з ідеалістичних поглядів про моральні поняття.

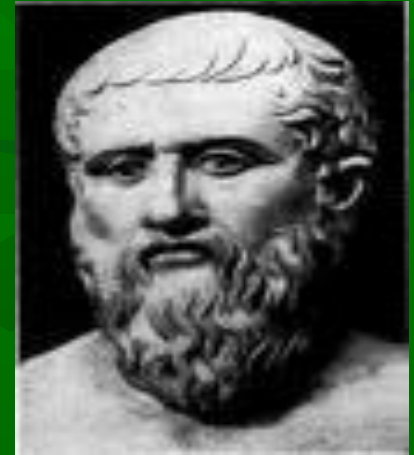
У сучасній педагогіці існує метод навчання, розробку якому поклав Сократ.

1. Як називається цей метод?
2. У чому його сутність?

Педагогічні ідеї Платона

(427-347 р. до н.е.)

Ідеаліст. Ідеолог рабовласницького суспільства. *Зміст шкільної освіти* розкритий в роботах "*Політика або держава*", "*Держава*", "*Закони*", в основі теорія пізнання.

- 1). Ідеї вічні і незмінні.
- 2). Область ідей є область буття.
- 3). Знання ідей – справжнє знання.
- 4). Держава складається зі станів
- 5). Почуття – багатоголовий звір, безформне тіло, позбавлене єдиного центру.

Платон порівнює душу з колісницею. Три частини душі:

- 1) чуттєва – раби;
- 2) вольова – вартові;
- 3) розумна – правителі.

Почуттями потрібно управляти. Платон виступає реакціонером аристократії. Усі люди брати, але в спадщину одержали різні задатки, які визначають суспільне становище.

Подав ідею створення державних шкіл. Полісна система зобов'язана регулювати навіть шлюби, не допускаючи розпаду соціальних груп.

Розглядаючи душу Платон розробляє вчення про чесноти.

Помірність – перша чеснота. **Мета:** гармонія чеснот. Вважав за необхідне створити державу кастового характеру шляхом правильної системи виховання.

Робить спробу встановити періодизацію.

Платон організував філософську школу – **академію** (387 р.). Для впорядкування організації школи Платон вигадав водяний годинник – будильник.

Зміст освіти був різнобічним: тут навчали математиці, діалектиці, астрономії, природознавству.

Методика навчання – сократична бесіда.

Спеціальні чиновники підбирали пари батьків, здатних народити здорове потомство. Немовлят вигодовували загальні годувальниці.

- З 3-6 років цілеспрямоване виховання виховательками на майданчиках біля храмів (ігри), які готували до школи.

- З 7 років відвідування державних та приватних шкіл.

- З 12-16 – гімнасії.

- З 16-18 - палестри.

- З 18-20 - ефебія (розглядалася як вищі навчальні заклади).

I період - з народження і до 17 років -
чуттєва частина душі (моральне і релігійне
виховання).

II період - від 17 до 30 років — виховання волі.

III період - 30-35 — вища освіта.

IV період - 35-50 — державна служба.

V період - 50 — свобода дій , діалектика і т.д.

Система розроблена Платоном стосувалася
тільки дітей рабовласників.

Рабам — релігійне виховання, карати, не
розпещувати, поєднувати за принципом
різномовності.

Система Платона характеризується:

- відривом науки від практики,
- аристократичною спрямованістю.

Ідеалістичні ідеї Платона вступали в
протиріччя з матеріалістичними поглядами
Аристотеля.

Аристотель

У гімназії Лікей він створив філософську школу, де навчання відбувалося під час прогулянок – "*перипата*", а школа отримала назву - *перипатетична*.

Створив ряд праць, що охоплюють всю суму тодішнього знання (за логікою). На відміну від Платона в основі лежало сенсорне сприйняття. Інструмент пізнання – дедукція та індукція в поєднанні. Великою повагою користувався вчитель (досвідчений громадянин).

У своїй „Поетиці” Аристотель розкрив основи естетичного навчання. "Риторика" – класичний досвід ораторського мистецтва.

Фізика – натуралістичні погляди.

Завдання загальної освіти, за Аристотелем, повідомлення учням фундаментальних неспеціалізованих знань з різних областей і вироблення самотійних суджень.

Людину він називав "суспільною твариною". Виховання дітей з семирічного віку повинне перебувати під контролем держави. Система "раб – пан" настільки ж природна як система "дружина – чоловік".

Аристотель розвив вчення про душу.

Ним виділено три основні групи факторів: *зовнішня*, оточуюча людину і яка сприймається органами чуття; *внутрішні*, що розвивають у людині задатки; *цілеспрямоване виховання*, що розвиває здібності.

Зміст освіти (за Аристотелем)

Виділив 4 блоки:

- 1) - **пропедевтичний**, підготовчий блок: читання, письмо, граматики, арифметика, гімнастика, малювання, музика, елементарні знання логіки, уміння і навички логічного мислення;
- 2) - **основний блок** знання про світ, тобто науки про природу, історія, астрономія, математика, фізика, філософія;
- 3) - керівництво до практичного доброчесного життя в родині: етика, політика;
- 4) - **блок знань**, що є основою практичної діяльності та творчості: риторика, поетика.

Розробив вікову періодизацію і запропонував форми виховання:

- до 7 років (сімейне виховання);
- 7-14 років (школа);
- 15-21 до досконалості.

Ступені пізнавальної діяльності: відчуття, пам'ять, досвід і наукове знання (уміння користуватися понятійним апаратом).

Аристотель відкидає "ідеальну державу" Платона і розробляє теорію кращої держави, де головну роль відіграють рабовласники середнього статку, тому що вони мають найбільш міцні моральне підґрунття.

Аристотель розвив вчення про душу, підкреслюючи її існування у:

- 1) рослин – рослинна душа;
- 2) тварин – рослинна та чуттєва;
- 3) людини – рослинна, чуттєва, розумна (пізнавальна діяльність).

Завдання: розумна душа підкорювала рослинну й чуттєву.

Турбота про виховання: державна турбота. Приватні школи не розв'язували поставлених завдань (чеснота, мужність, загартованість).

Таким чином, школи Давньої Греції – організовані навчально-виховні установи.

Організація шкіл, навчання, політика визначалися державою та відбивали її класовий характер.

Політика визначала також і завдання виховання:

- виховання молоді в дусі відданості справі існуючого ладу;
- охорони соціальних підвалин;
- ідеології;
- відбір матеріалу;
- контроль ігор;
- культивування презирства до праці, рабів.

Позитивні: глибокий інтерес до особистості дитини, особливості його віку та рушійної сили розвитку.

ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Римська Імперія почала зростати, під її тиском Афіньська держава втратила свою могутність. На зміну музичному вихованню прийшло виховання ораторів.

Римська система виховання і навчання склалась у VI—V ст. до н.е. і відповідала розвиткові рабовласницького ладу. Це був період розвитку рабовласництва і класового розшарування населення (*патриції* - рабовласники, вільне привілейоване населення; *плебеї* - вершники, біднота).

Соціально-класове розшарування населення Давнього Риму наклало свій відбиток і на систему виховання. Для бідного населення тут існували елементарні приватні і платні школи, для дітей привілейованих верств населення - граматичні школи.

Елементарні школи обслуговували частину небагатого і незнатного вільно народженого населення (*плебеїв*). Навчали: писати, читати і рахувати, знайомили з законами держави. Багаті і знатні люди навчали своїх синів грамоті в домашніх умовах.

У *граматичних школах*, також приватних і платних, навчалися діти знаті. Учні вивчали граматику, латинську і грецьку мови, риторику (мистецтво красномовства з деякими відомостями з літератури та історії).

У школах обох типів навчалися тільки хлопчики. Розвиток цих шкіл був спричинений необхідністю оволодіння ораторським мистецтвом тими, хто намагався зайняти керівні посади у державі.

Пізніше у Римі з'явилися *школи риторів*, у яких діти знаті готувалися до державної діяльності. Вони вивчали: риторику, філософію, правознавство, грецьку мову, математику, музику. Навчання було платним. У середині 1-го тис. до н.е. приватні граматичні й риторські школи були перетворені в державні.

Проголошення християнства державною релігією Римської імперії спричинило різку зміну змісту навчання і виховання дітей у школах. Християнство надало школі яскраво забарвленого релігійного характеру, що знижувало рівень розумового виховання підростаючих поколінь.

Найбільш відомим педагогом у Давньому Римі був Марк Фабій Квінтіліан. Зокрема, у своєму творі "Про виховання оратора" він вперше визначив якості викладача школи риторів. Доречними є його думки щодо утвердження рівних взаємин з учнями, виявлення поваги до них.

Орієнтована система виховання у Давньому Римі

Сімейне виховання (від народження до 7 років).

Елементарна школа (від 7 до 11-12 років) - з V ст. н. е. - мала цілком практичний характер (хлопчиків і дівчат навчали читанню, письму, лічбі).

Граматична школа (від 11 до 12-15 років) - передбачалося вивчення латинської і грецької мови та літератури (граматика, поетика, стилістика на основі творів Гомера, Вергілія, Теренція) (оволодінню основами "вільних мистецтв" приділялось другорядне значення), здійснювалося формування "досконалого оратора".

Школа ритора (від 15 до 20 років) - незначна кількість юнаків теоретично і практично детально вивчала ораторське мистецтво за зразками промов Цицерона як підготовку до судової діяльності.

Освіта в епоху Еллінізму

(III – I ст. до н.е.)

Початок епохи Еллінізму датується роком смерті О. Македонського (323 р.).

Культурне життя характеризувалося переплетенням еллінських і східних елементів. Відбувається зміна ідеалів (у класичній Греції ідеал бачили в героїчній особистості, в епоху Еллінізму – незалежна сильна особистість мудреця).

Одержують розвиток державні навчальні заклади, що перебувають під контролем міської адміністрації. Рішення затверджуються магістратурою поліса, здобуваючи силу закону.

Елементарну освіту одержують у *дидасхалейонах* (початкова школа з 7 до 12 років) загальнодоступна для вільнонароджених громадян.

Навчали грамоті, арифметиці, літературі, музиці, малюванню. Навчав учитель, відповідав за поведінку – раб. Державні дидосхалейони платили вчителям до 700 драхм на рік. Вчителі жили в достатку.

Існувала система фізичного впливу. Початкове навчання грамоті здійснювалося буквоскладальним способом. Учителі вибирали короткі тексти "Шануй батьків". Писали на вощених табличках (*церах*), для лічби користувалися абаком.

Більш ґрунтовна освіта давалася в *граматичній школі*. Антична граматика досяглася найбільшого розвитку в елліністичний період (вивчали твори Гомера, Есхіла, Софокла).

У *гімнасіях* як інтелектуальних центрах полісів навчали у вільній бесіді літературі, філософії, музиці, математиці, географії, риториці.

Міська влада керувала гімнасіями через посадових осіб – *гімнасіархів* – багатих городян – меценатів.

При гімнасіях були навчальні бібліотеки. Імена меценатів і тих батьків, які були покровителями гімнасій гравіювалися золотом на мармурових плитах.

У багатьох полісах була введена "книжкова повинність" (поповнення навчального фонду літератури).

Найбільшим центром наук і мистецтв – Мусейон була Олександрія в Єгипті. Займалися проблемами астрономії математики, ботаніки, зоології, філології. Навчали Евклід, філософ Стратон, ритор Діодор.

Отримала розвиток і жіноча освіта. Найбільшу увагу освіті дівчат приділяли піфагорійці. Однієї з них була Гіпатія (370-415 р. н.е.), керувала школою в Олександрії, математик, філософ. Була вбита фанатами-християнами, а школа спалена.

Велику популярність в елліністичному світі одержав центр освіти **Епікура** (341-270 р. до н.е.).

Педагогічне завдання: звільнити людину від нещастя. Школа його в саду Афін називалася "Сад Епікура". Відвідувати її могли вільні чоловіки, жінки і раби.

"Школою" епохи Еллінізму був скептицизм. Засновник **Піррон** (360-270 р. до н.е.). Скептики вчили, як стати щасливим. Шлях до щастя бачили у відмові від пізнання.

Елліністична філософська думка поширилася на все Середземномор'я, Азію, Вірменію, Колхиду, Північне Причорномор'я.

Піфагорійська філософська школа

Засновник: **Піфагор**(540-537 р. до н.е.)

В основу вікової періодизації розвитку людини покладена цифра 7. *У першу седмицю* – випадають зуби, *у другу* – наступає статева зрілість, *у третю* – відростає борода.

Геракліт

(520-460 р. до н.е.)

У людини є два основні знаряддя пізнання: відчуття і розум. Інтелектуальна освіта і моральний виховання у Геракліта – єдиний процес.

Північне Причорномор'я

З VII ст. до н.е. влаштувалися грецькі колоністи, що познайомили скіфо-праслов'янський мир з античною культурою. Шкільна справа була організована не гірше, ніж в Елладі. Наприклад, у Херсонесі біля Севастополя, проходили спортивні військові змагання.

У Пантікапеї (Керч) був чудовий театр і гімнасія, філософська школа.

В Ольвії були розташовані гімнасії і палестра (знайдені археологами). Тут був ув'язнений в оратор Діонісій.

Гіпербореї – північні люди, так греки називали скіфів і праслов'ян. Скіфи з'явилися на початку VII ст. до н.е. в українських степах.

У 5-му столітті до н.е. батько історії Геродот відвідав Скіфію і описав її населення. Це були індоєвропейці, представники іраномовних кочівників, які тисячоліттями господарювали в євразійських степах.

Типи скіфів: на правому березі Дніпра жили *скіфи - хлібороби*. Вони були предками слов'ян. Політична влада зосереджувалася в руках царських *скіфів-кочівників*. Нескіфські племена платили данину. Скіфські воїни мали традицію: пити кров убитих ворогів, робити з черепів прикраси.

У IV ст. до н.е. для грецьких міст на українському узбережжі настав розквіт. Однією з найбагатших була Ольвія – центр торгівлі Греції і Чорноморських колоній. У Криму – Херсонес і Пантікапей (Керч).

Рекомендована література для студентів:

- 1. Левківський М.В. Історія педагогіки. - Житомир, 2002.
- 2. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. - Тернопіль, 1996.
- 3. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. -К., 1995.
- 4. Історія педагогіки /За ред. Гриценка М.С. - К.: Вища шк., 1973.
- 5. Історія педагогіки /За ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. - Житомир, 1999.
- 6. Боннар А. Греческая цивилизация. От Иллиады до Парфенова. Пер. с фр. О.В.Волкова. — М., 1992.
- 7. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. - Суми: СумДПУ, 2000.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1). Дайте визначення поняттям:

- „філа” —
- „лесха” —
- „агелли” —
- „педоном” -
- „криптії ” -
- „ейрен” -
- „періеки” -
- „педотрип” -
- „кіносарг” —
- „ефебія” —
- „майєвтика” -
- „плебеї” -
- „палестра” -

2). Дайте відповіді на запитання:

- Яку назву мала наука про красномовство як мистецтво слова?
- З чим порівнював душу Платон?
- Назвіть давньогрецького філософа, який вперше ввів вікову періодизацію.
- У чому полягає суть такого методу навчання як „сократична бесіда”?
- Назвіть особливості освіти в епоху еллінізму.
- На які типи поділялися племена скіфів?

